

Chương IV
CHIẾN TRANH THẾ GIỚI THỨ NHẤT
(1914 – 1918)

Bài 13
CHIẾN TRANH THẾ GIỚI THỨ NHẤT
(1914 – 1918)

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Kiến thức

HS cần nắm được những nội dung cơ bản sau :

– Chiến tranh thế giới thứ nhất là cách giải quyết mâu thuẫn giữa đế quốc với đế quốc vì bản chất của đế quốc là gây chiến tranh xâm lược. Bọn đế quốc ở cả hai phe đều phải chịu trách nhiệm về vấn đề này.

– Các giai đoạn của cuộc chiến tranh cũng như quy mô, tính chất và những hậu quả tai hại của nó đối với xã hội loài người.

– Chỉ có Đảng Bôn-sê-vích Nga, đứng đầu là Lê-nin, đứng vững trước thử thách của chiến tranh và đã lãnh đạo giai cấp vô sản cùng các dân tộc trong đế quốc Nga thực hiện khẩu hiệu "Biến chiến tranh đế quốc thành nội chiến cách mạng", giành hoà bình và cải tạo xã hội.

2. Tư tưởng

Giáo dục tinh thần đấu tranh chống chiến tranh đế quốc, bảo vệ hoà bình, ủng hộ cuộc đấu tranh của nhân dân các nước vì độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội .

3. Kỹ năng

– Phân biệt được các khái niệm : "Chiến tranh đế quốc", "Chiến tranh cách mạng", "Chiến tranh chính nghĩa", "Chiến tranh phi nghĩa".

- Biết trình bày diễn biến cơ bản của chiến tranh trên bản đồ thế giới.
- Bước đầu biết đánh giá một số vấn đề về lịch sử, như nguyên nhân sâu xa, nguyên nhân trực tiếp...

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

– Để HS hiểu được nguyên nhân, duyên cớ cũng như tính chất của cuộc chiến tranh, GV cần chú ý hai điểm : *một là*, mối quan hệ giữa chiến tranh với sự phát triển không đều của các nước đế quốc trong thời kì đế quốc chủ nghĩa ; *hai là*, muốn nắm được bản chất của cuộc chiến tranh cũng không đơn giản vì bọn đế quốc không bao giờ nói thật mục đích chính trị của cuộc chiến tranh. Chiến tranh thế giới thứ nhất được giai cấp tư sản chuẩn bị rất bí mật hàng chục năm. Khi chiến tranh nổ ra, mỗi nước tư bản lại muốn chứng tỏ rằng mình chiến đấu để tự vệ và không tiếc lời kêu gọi tinh thần dân tộc, tinh thần yêu nước của nhân dân. Như vậy, GV phải giúp HS nhận rõ nguyên nhân sâu xa của cuộc chiến tranh : đó là sự phát triển không đều của các nước đế quốc, giữa các nước đế quốc tồn tại mâu thuẫn không thể điều hoà được về vấn đề thuộc địa. Nó quy định tính tất yếu của chiến tranh. Còn duyên cớ chỉ có tác dụng làm chiến tranh nổ ra sớm hay muộn mà thôi.

– Về quy mô của chiến tranh, GV nên nêu rõ : Sở dĩ chiến tranh 1914 – 1918 được gọi là *Đại chiến thế giới* không chỉ vì nó lôi kéo tới gần 40 nước tham chiến, mà còn làm ảnh hưởng ở mức độ khác nhau đến tất cả các nước trên thế giới, kể cả các nước trung lập.

– Cuộc chiến tranh do các nước đế quốc chuẩn bị và tiến hành nhằm giành giật thuộc địa của nhau là cuộc chiến tranh đế quốc chủ nghĩa mang tính chất phi nghĩa, phản động. Nó là sự kế tục chính sách cướp bóc, nô dịch bằng thủ đoạn bạo lực đối với nhân dân các nước khác. Như vậy, Chiến tranh thế giới thứ nhất đứng về cả hai phe tham chiến thì đều là chiến tranh đế quốc, chiến tranh ăn cướp, hậu quả của sự phát triển kinh tế, chính trị trên nền tảng chủ nghĩa tư bản độc quyền.

III – THIẾT BỊ, TÀI LIỆU CẦN CHO BÀI GIẢNG

- Bản đồ Chiến tranh thế giới thứ nhất (treo tường).
- Bảng thống kê kết quả của chiến tranh.

– Tranh ảnh và những mẩu chuyện lịch sử về Chiến tranh thế giới thứ nhất.

IV – GỢI Ý THỰC HIỆN BÀI GIẢNG

1. Giới thiệu bài mới

Trước khi giảng bài mới, GV cần gợi mở, kích thích nhận thức, sự ham hiểu biết của HS bằng câu hỏi nêu vấn đề : "Trong lịch sử loài người, đã có nhiều cuộc chiến tranh diễn ra, song tại sao cuộc chiến tranh 1914 – 1918 lại gọi là Chiến tranh thế giới thứ nhất ? Nguyên nhân, diễn biến và kết quả của nó ra sao ? Các em hãy theo dõi bài học để giải đáp những vấn đề nêu trên". Trả lời được câu hỏi này các em sẽ nắm được nội dung cơ bản của bài.

2. Dạy và học bài mới

Mục I – Nguyên nhân dẫn đến chiến tranh

– GV gợi ý để HS nhớ lại tình hình các nước đế quốc cuối thế kỉ XIX – đầu thế kỉ XX : Một số nước đi vào con đường tư bản chủ nghĩa muộn, nhưng phát huy được những lợi thế riêng và lợi dụng được những thành tựu khoa học – kĩ thuật của các nước đi trước nên đã có tốc độ tăng trưởng nhảy vọt như Đức, Mĩ, Áo – Hung, vượt qua các nước tư bản "già" như Anh, Pháp. Các nước đế quốc "trẻ" có tốc độ tăng trưởng kinh tế nhanh chóng nhưng lại ít thuộc địa, ngược lại, những đế quốc "già" thì chiếm số lớn thuộc địa. Đầu thế kỉ XX, thế giới đã phân chia xong, không còn "chỗ trống" nữa. Do đó nổ ra cuộc đấu tranh gay gắt giữa các nước đế quốc để chia lại thị trường (GV hướng dẫn HS đọc SGK để biết những cuộc chiến tranh đế quốc đầu tiên là biểu hiện của mâu thuẫn này).

– GV kết luận : Sự tranh giành thị trường và thuộc địa giữa các nước đế quốc tất yếu đưa đến việc gây chiến tranh với nhau để chia lại đất đai trên thế giới. Đế quốc Đức là hung hăng nhất vì nước Đức có tiềm lực kinh tế và quân sự mạnh nhưng lại ít thuộc địa. Từ đó ở châu Âu hình thành hai tập đoàn gây chiến, chống đối nhau :

Đức, Áo – Hung, Thổ Nhĩ Kỳ >< Anh, Pháp, Nga.

Ngoài nguyên nhân cơ bản nêu trên, GV có thể gợi ý để các em mở rộng suy nghĩ : Các nước đế quốc muốn gây chiến tranh nên có âm mưu khác là

đánh lạc hướng chú ý của quần chúng nhân dân, đặc biệt là công nhân, đối với các vấn đề chính trị, xã hội trong nước ; tuyên truyền chủ nghĩa sô vanh để ngăn cản sự phát triển của phong trào cách mạng, đàn áp giai cấp vô sản, chia rẽ phong trào công nhân thế giới. Giai cấp cầm quyền các nước đều muốn lợi dụng chiến tranh để đàn áp phong trào cách mạng và phong trào giải phóng dân tộc.

– Về nguyên nhân trực tiếp của cuộc chiến tranh : Đến năm 1914, sự chuẩn bị chiến tranh của hai phe đế quốc cơ bản đã xong. Ngày 28-6-1914, Áo – Hung tổ chức tập trận ở Bô-xni-a. Thái tử Áo là Phéc-đi-nan khi đến Thủ đô Bô-xni-a là Xa-ra-gie-vô để tham quan cuộc tập trận thì bị ám sát. Nhân cơ đó, Đức hùng hổ đòi Áo phải lập tức tuyên chiến với Xéc-bi.

Mục II – Những diễn biến chính của chiến sự

– GV sử dụng bản đồ và dựa vào SGK để trình bày diễn biến cơ bản của cuộc chiến tranh.

– Chiến tranh thế giới thứ nhất có thể chia làm hai giai đoạn : 1914 – 1916 và 1917 – 1918.

1. *Giai đoạn thứ nhất (1914 – 1916) : ưu thế thuộc về phe Liên minh.*

2. *Giai đoạn thứ hai (1917 – 1918) : ưu thế chuyển sang phe Hiệp ước.*

– Khi trình bày diễn biến của chiến tranh, GV cần lưu ý :

+ Lúc đầu chỉ có 5 cường quốc châu Âu tham chiến. Dần dần, 38 nước trên thế giới và nhiều thuộc địa của các nước đế quốc bị lôi cuốn vào vòng khói lửa. Riêng ở Ấn Độ, Anh bắt đi lính 400 000 người ; Pháp cũng mộ 300 000 lính ở các thuộc địa, chủ yếu ở Việt Nam.

+ Chiến sự diễn ra ở nhiều nơi, trên nhiều lục địa, biển và đại dương, song chiến trường chính vẫn là châu Âu.

+ Chiến tranh kết thúc với sự thất bại của đế quốc Đức. Cách mạng XHCN thắng lợi ở nước Nga, cao trào cách mạng vô sản phát triển, các dân tộc thuộc địa thức tỉnh.

Mục III – Kết cục của Chiến tranh thế giới thứ nhất

Phần này nên để HS suy nghĩ và giải đáp câu hỏi : "Chiến tranh thế giới 1914 – 1918 đã gây nên những thảm họa khủng khiếp như thế nào ?", "Cuộc chiến tranh đó mang tính chất gì ?", "Em suy nghĩ như thế nào về cuộc chiến tranh đó ?"...

Bài tập về nhà : Lập niên biểu diễn biến của Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914 – 1918).

Sơ kết bài học

- Do tranh nhau thuộc địa để chia lại thế giới, Chiến tranh thế giới thứ nhất nổ ra. Đó là cuộc chiến tranh đế quốc, phi nghĩa.
- Hai giai đoạn của chiến tranh và kết cục.
- Hậu quả của cuộc chiến tranh đối với nhân loại.

Gợi ý trả lời các câu hỏi và bài tập

1. Mâu thuẫn giữa các nước đế quốc, muốn chia lại thuộc địa.
2. Ngoài những hậu quả lớn, cần nhấn mạnh cuộc đấu tranh của nhân dân thế giới, đặc biệt là sự bùng nổ của Cách mạng tháng Mười Nga năm 1917.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nước	Thiệt hại về người (triệu người)	Thiệt hại về của (triệu USD)
Nga	2,30	7 658
Pháp	1,40	11 208
Anh	0,70	24 143
Mĩ	0,08	17 337
Đức	2,00	19 884
Áo – Hung	1,40	5 499

Về tính chất của chiến tranh, Lê-nin đã chỉ rõ :

"Về cả hai phía, cuộc chiến tranh đó đều là chiến tranh đế quốc chủ nghĩa, điều đó hiện nay không còn bàn cãi gì nữa... Chiến tranh vô luận là do giai cấp tư sản Đức hoặc do giai cấp tư sản Anh, Pháp tiến hành, cũng đều nhằm mục đích cướp bóc các nước khác, bóp nghẹt các dân tộc nhược tiểu, thống trị thế giới về mặt tài chính, chia và chia lại thuộc địa, cứu chế độ tư bản chủ nghĩa đang giãy chết bằng cách lừa bịp và chia rẽ công nhân các nước".

(Theo : Vũ Dương Ninh - Nguyễn Văn Hồng,
Lịch sử thế giới cận đại. Sđd, tr. 288)